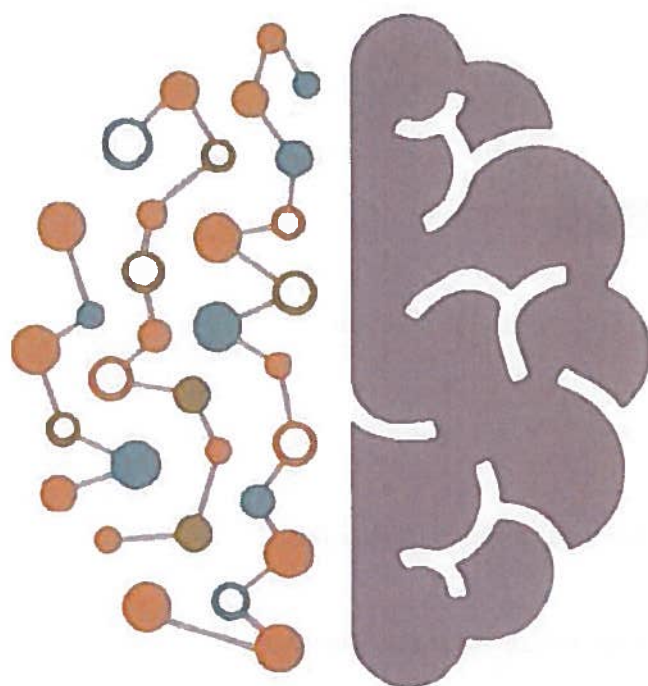




LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update desinformatie

07 juli 2020



Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Conclusies
3. Narratief 5G
4. Narratief [REDACTED]
5. Narratief Rusland versus Europese Unie
6. Narratief Virus
7. Mogelijk opkomend narratief: Corona-App
8. Terugkerend fenomeen: Flash-narratieven

Bijlagen



[1] Leeswijzer

Het eerste deel van dit product leest u de actuele updates van de vier gevestigde desinformatie-narratieven: 5G, Rusland vs. Europese Unie en het Virus-narratief. In het tweede gedeelte leest u een onderwerp ter verdieping. Deze week: mogelijk opkomende narratieven.



In dit product wordt gewerkt met een mate van waarschijnlijkheid in relatie tot de gegeven duiding, conclusies of assessments. In de onderstaande tabel is de mate van waarschijnlijkheid toegelicht.

Terminologie	Confidence level
Hoogstwaarschijnlijk	80-90%
Waarschijnlijk	60-80%
Mogelijk	40-60%
Onwaarschijnlijk	20-40%
Hoogst onwaarschijnlijk	0-20%



[2] Inleiding

Des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 hebben een negatief effect op onze samenleving. De overheid wordt daar in toenemende mate mee geconfronteerd. Het duiden van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 is essentieel om snel te kunnen bepalen of, hoe en door wie gereageerd moet worden op een bepaald narratief.

Als ondersteuning richt het LIMC zich op het interpreteren van beschikbare data en het schrijven van aanvullende *assessments*. Dit doet het LIMC aan de hand van de volgende hoofd- en deelvragen.

Hoofdvraag:

In hoeverre beïnvloedt des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 de Nederlandse samenleving?

Deelvragen:

1. Wat zijn de heersende narratieven of thema's?
2. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op het openbaar bestuur?
3. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op de Nederlandse samenleving?

De vier heersende narratieven uit deelvraag 1 worden wekelijks gemonitord door het LIMC. Dit product schetst voor het eerst ontwikkelingen die deze narratieven de komende drie maanden mogelijk door zullen maken. De verschillende narratieven zijn onderworpen aan een aantal analysetechnieken die tot *scenario building* leiden. Het resultaat hiervan is een overzicht van mogelijke toekomstscenario's per narratief.

Gezien de huidige juridische restricties op deze opdracht is het niet mogelijk alle vastgestelde indicatoren te monitoren en daarmee te duiden in welke richting een narratief zich ontwikkelt. Desalniettemin monitoren we vier verschillende heersende narratieven en geven we middels dikgedrukte tekst wijzigingen aan ten opzichte van voorgaande producten.

Tot slot hebben we een drietal mogelijke scenario's opgenomen die gelden voor de middellange termijn (tot januari 2021). Deze scenario's zijn niet toegespitst op onze heersende narratieven, maar behelzen de mogelijke impact van des- en misinformatie in zijn geheel. Dit is nodig om de termijn te kunnen verlengen naar zes maanden (de narratieven veranderen te snel om hierover op zulk een termijn uitspraken te doen) en om te voorkomen dat we eventuele nieuw opkomende narratieven over het hoofd zien door onze focus te veel op onze vier heersende narratieven te leggen.



[3] Conclusies

Heersende narratieven

- Ondanks een zendmastbrand op 22 juni 2020 verliest het 5G-narratief waarschijnlijk aan momentum en verdwijnt het hierdoor op termijn uit zicht. De aanvang van het hoger beroep tegen de staat door de stichting Stop5GNL en/of de introductie van de aangekondigde Corona-app genereren mogelijk hernieuwde aandacht voor het 5G narratief in de nabije toekomst.
- Binnen het [REDACTED]-narratief neemt de discussie omtrent vaccins gestaag in omvang toe. Mogelijk is dit te verklaren door de nieuwsberichten over de aanschaf van een vaccin door de Nederlandse regering in een zogeheten 'vierlandenalliantie'.
- De afgelopen week hebben er geen significante wijzigingen plaatsgevonden in het Rusland vs. Europese Unie narratief. Het is onwaarschijnlijk dat Russisch gevoede desinformatie Nederland direct treft. Echter is het mogelijk dat het narratief nog steeds in beperkte mate een negatieve invloed heeft op de onderlinge binnen Europa. Vooral nog is het onwaarschijnlijk dat de landelijke verkiezingen in Nederland direct beïnvloed zullen worden door dit narratief.
- Het is mogelijk dat het virus-narratief meer tractie gaat vinden onder de Nederlandse bevolking omdat de noodzaak van de coronamaatregelen steeds minder duidelijk wordt. Traditionele media berichten relatief veel over onderwerpen met betrekking tot dit narratief. Echter worden de groeperingen die het virus-narratief hanteren nauwelijks als serieuze partij weggezet.



[4] Narratief 5G



Samenvatting narratief

Het 5G-narratief is van januari tot eind juni 2020 prominent in de media aanwezig geweest. Het verhaal dat verspreid wordt geeft aan dat mensen door 5G vatbaarder zouden zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden. Een andere variant geeft aan dat 5G-zenders het virus verspreiden. In Nederland is dit narratief vooral bekend geworden doordat er tientallen branden in zendmasten hebben plaatsgevonden. Daarnaast is er ook veel media-aandacht geweest voor de stichting 'Stop5GNL' die een kortgeding tegen de Nederlandse staat heeft aangespannen om de uitrol van het 5G netwerk in Nederland te voorkomen.

Huidig scenario "Narratief dooft uit"

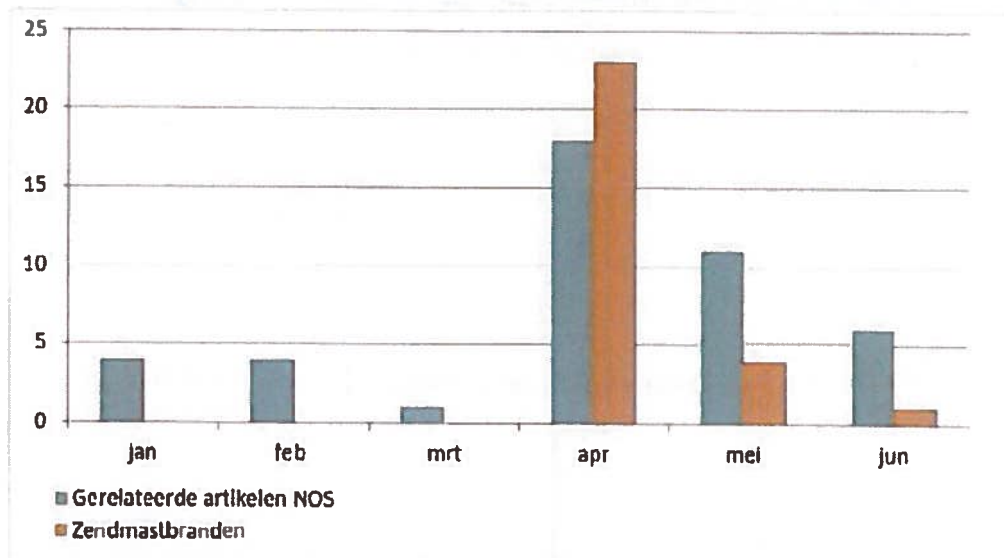
In navolging van de reeks zendmastbranden in april en mei 2020 heeft de politie een aantal verdachten gearresteerd. Hierna is er een significante daling in het aantal zendmastbranden te zien in juni 2020. Daarnaast verliest de stichting stop-5GNL het kortgeding op 4 mei om de uitrol van het 5G netwerk te voorkomen. De traditionele media geven inmiddels nauwelijks nog aandacht aan het onderwerp.

Subconclusie

Ondanks een zendmastbrand op 22 juni 2020 verliest het 5G narratief waarschijnlijk aan momentum en verdwijnt het hierdoor op termijn uit zicht. De aanvang van het hoger beroep tegen de staat door de stichting Stop5GNL en/of de introductie van de aangekondigde Corona-app genereren mogelijk hernieuwde aandacht voor het 5G narratief in de nabije toekomst.



5G-narratief gerelateerde berichtgeving op NOS en zendmastbranden:



Het NOS journaal en NOS.nl hebben volgens onderzoek door KANTAR het grootste bereik en de grootste impact onder de Nederlandse bevolking [1]. Hierdoor is de berichtgeving van de NOS toonaangevend voor de traditionele media in Nederland.

Traditionele media [2]:

De Volkskrant meldt in een artikel dat 4 procent van de Nederlandse bevolking gelooft in een verband tussen de uitrol van het 5G-netwerk en het coronavirus. Daarnaast weet 13 procent van de bevolking niet zeker of er een verband is. [3]

Met de daling van het aantal zendmastbranden neemt ook het aantal 5G/zendmasten gerelateerde berichten in de traditionele media af.

Niet-traditionele media [2]:

Onderzoek nog niet afgerond.

Alternatieve media [2]:

Onderzoek nog niet afgerond.

Sociale media:

Onderzoek nog niet afgerond.

Actueel

- (04-05-2020) Stop 5G kort geding verloren
- (22-06-2020) Recentste zendmastbrand
- (29-06-2020) Start veiling 5G frequenties
- (XX-2020) Hoger beroep Stop 5G
- (08-2020) Toekenning 5G frequenties

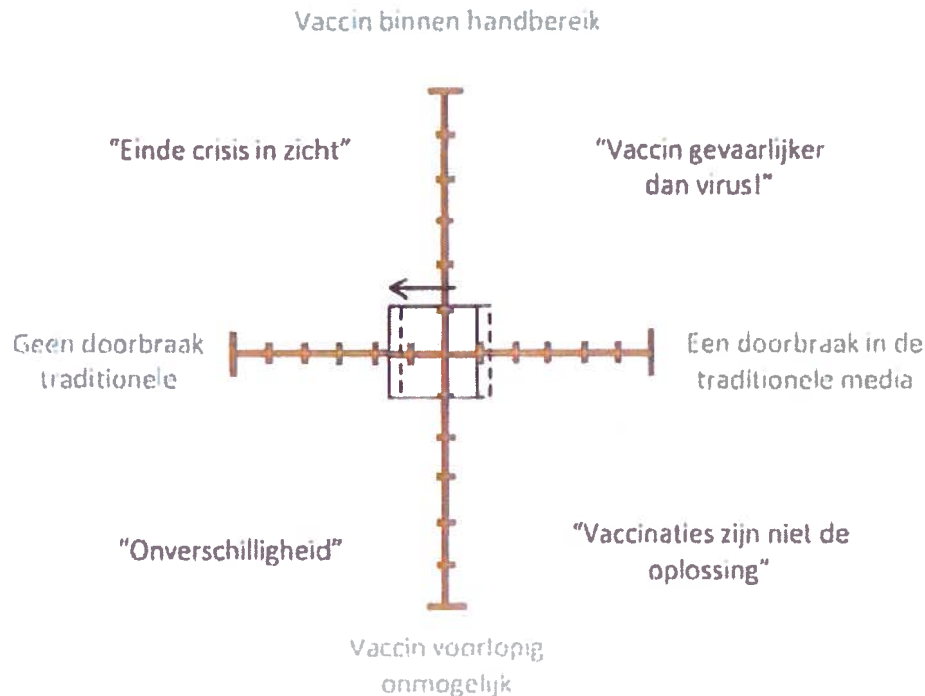
[1] Verhue et al. (2020) KANTAR. Monitor Ontwikkeling Mediagebruik Rapport 2019, p16

[2] Definitie verschillende categorieën media zie "Bijlage 5"

[3] Volkskrant (2020) Wie zijn de mensen achter het 5G protest (p2)



[5] Narratief



Samenvatting narratief

Het **[redacted]** anti-vaccinatie narratief beweert dat het coronavirus in laboratoria van **[redacted]** is gecreëerd en doelmatig losgelaten zou zijn. Een doel zou zijn om de hele wereldbevolking te onderwerpen aan een vaccinatieprogramma, waarbij microchips ingebracht worden om de wereldbevolking te controleren. In andere varianten heeft een vaccin als doel heeft de wereldbevolking uit te dunnen of zou **[redacted]** dit virus ontworpen hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins.

Actuele situatieschets

Aangezien er momenteel geen duidelijke indicatoren richting een specifiek scenario wijzen, wordt hierna de actuele situatie beschreven. De beschikbaarheid van een vaccin binnen afzienbare tijd is onwaarschijnlijk. De traditionele media berichten regelmatig over vaccinontwikkeling en hoopvolle ontwikkelingen, maar nuanceren dit door aan te geven dat er nog een lange weg te gaan is. Alternatieve media speculeren uitbundig over wetenschappelijk onbewezen behandelmethode en de gevaren die vaccins kunnen vormen. Echter ligt de aandacht van het brede publiek momenteel vooral op de sociaal economische schade die de COVID-19-crisis met zich meebrengt.

Subconclusie

Binnen het **[redacted]** narratief neemt de discussie omtrent vaccins gestaag in omvang toe. Mogelijk is dit te verklaren door de nieuwsberichten over de aanschaf van een vaccin door de Nederlandse regering in een zogeheten 'vierlandenalliantie'.



Traditionele media:

NRC: Verzet tegen coronavaccin klinkt online steeds luider. Bijna twee miljoen Nederlanders (11%) zegt bij voorbaat 'nee' tegen een coronavaccin blijkt uit onderzoek door het RIVM. Daarnaast blijken drie miljoen Nederlanders (18%) hierover te twijfelen.

Niet-traditionele media:

Onderzoek nog niet afgerond.

Alternatieve media:

Artikelen richten zich regelmatig op behandelmethoden die wetenschappelijk geen bewezen effect hebben. Daarnaast gaan artikelen ook regelmatig in op het gevaar dat vaccins zouden vormen voor de volksgezondheid. Naar [REDACTED] wordt nog verwezen in opsommingen, waarin voorbeelden worden gegeven van "fake-news", verspreid door de overheid. [1]

In een enkel artikel wordt het hoge aantal corona-slachtoffers in Italië toegeschreven aan een DNA-veranderend vaccin wat door [REDACTED] ontwikkeld zou zijn. [2] Daarnaast heeft de Russische staatstelevisie in mei een 15 minuten durende reportage uitgezonden waarin [REDACTED] genoemd werd als de verantwoordelijke voor COVID-19. [3]

Sociale media:

Facebookgroep "NEE tegen 1,5 meter" laat sterke groei zien naar 170,000 leden. Op de pagina wordt dagelijks meermaals "kritisch bericht" over een mogelijk coronavaccin. [4]

Actueel

- (24-06-2020) Theorieën waarin [REDACTED] verantwoordelijk wordt gehouden voor het COVID-19-virus is 1.2 miljoen keer genoemd op sociale media en tv. [5]
- (30-06-2020) Vaccingraad in Nederland licht gestegen
- (02-07-2020) Positieve ontwikkelingen rond Oxford vaccin

[1] <https://consensus.nl/de-kaart-tegen-de-media-de-sukkel-die-zich-laten-testen-en-de-teleurstelling-in-de-mensheid/>

[2] [https://www.kandernieuws.net/algemeen/italie-liet-\[REDACTED\]-experimenteren-op-bevolking-met-nieuw-type-dna-veranderend-vaccin/](https://www.kandernieuws.net/algemeen/italie-liet-[REDACTED]-experimenteren-op-bevolking-met-nieuw-type-dna-veranderend-vaccin/)

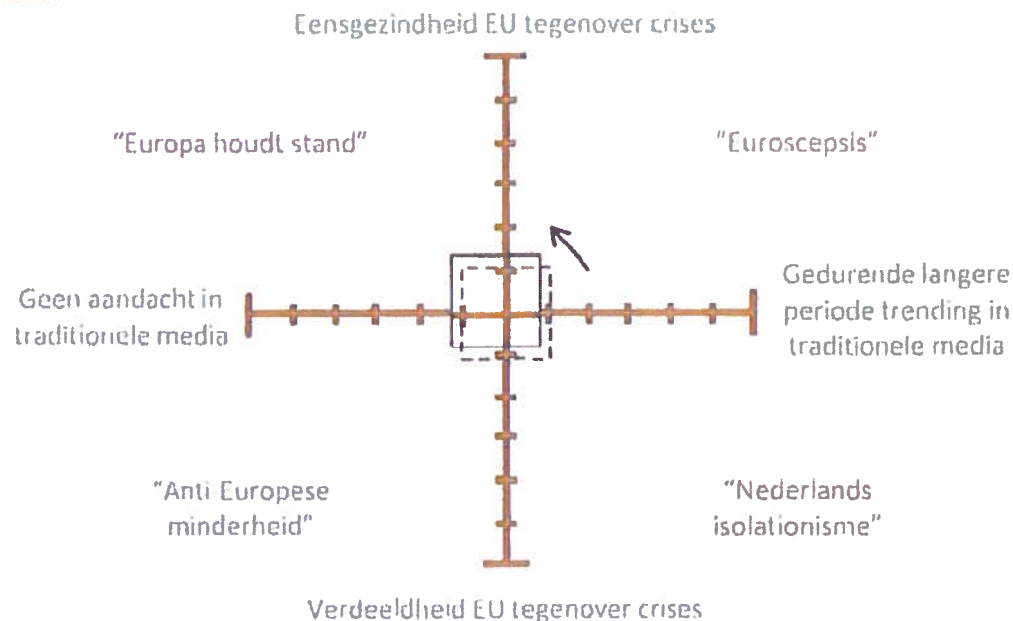
[3] ORCA OSINT Report: COVID-19: Russian Disinformation Campaigns During the Pandemic, 30-06-2020

[4] NRC.nl(2020) Het verzet tegen een coronavaccin klinkt online steeds luider (06-07-2020)

[5] ORCA OSINT Report: COVID-19: Russian Disinformation Campaigns During the Pandemic, 30-06-2020



[6] Narratief Rusland vs. Europese Unie



Samenvatting narratief

In het narratief Rusland versus Europese Unie komt naar voren dat de Russische media diverse complottheorieën voeden. Hoewel Nederland nauwelijks direct wordt getroffen door de verspreiding van desinformatie uit Rusland, heeft het wel invloed op Nederlandse belangen bij met name de internationale organisaties. Vooral de aantasting van het draagvlak onder de Nederlandse bevolking voor EU-lidmaatschap kan potentieel schadelijke gevolgen hebben.

Huidig scenario “Europa houdt stand”

Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen vindt nauwelijks doorgang in de Nederlandse traditionele media. Hierdoor vindt het narratief nagenoeg geen draagvlak onder de bevolking. Daarnaast wordt vanuit verschillende EU-landen inmiddels actief gezocht naar een gezamenlijke aanpak van de gevolgen van de COVID-19-crisis. Na een piek in de media aandacht voor het gestelde gebrek aan solidariteit tussen Europese landen in maart-april, is deze discussie nu weer genormaliseerd.

Subconclusie

De afgelopen week hebben er geen significante wijzigingen plaatsgevonden in het Rusland vs. Europese Unie narratief. Het is onwaarschijnlijk dat Russisch gevoede desinformatie Nederland direct treft. Echter is het mogelijk dat het narratief nog steeds in beperkte mate een negatieve invloed heeft op de onderlinge banden binnen Europa. Vooralsnog is het onwaarschijnlijk dat de landelijke verkiezingen in Nederland direct beïnvloed zullen worden door dit narratief.



Traditionele media:
Onderzoek nog niet afgerond.

Niet-traditionele media:
Onderzoek nog niet afgerond.

Alternatieve media:
Onderzoek nog niet afgerond.

Sociale media:
Onderzoek nog niet afgerond.



[7] Virus-narratief



Samenvatting narratief

De kern van het Virus-narratief is de invloed van pseudowetenschappelijk onderzoek op het maatschappelijk debat over de getroffen maatregelen tegen het coronavirus. De betrouwbaarheid van traditionele onderzoeksinstituten zoals het RIVM wordt betwist door nieuwe bewegingen die zich baseren op (eigen) pseudowetenschappelijk onderzoek naar het virus. Dit alternatieve onderzoek komt vervolgens deels ter sprake in de traditionele media. Uiteindelijk resulteert dit in een *overload* aan van (foutieve) informatie waar de Nederlandse maatschappij mee in aanraking komt.

Huidig scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

De COVID-19 crisis heeft sinds mei 2020 beheersbare proporties aangenomen in Nederland waardoor hernieuwde aanscherping van maatregelen vooralsnog niet nodig is. De weerstand tegen de coronamaatregelen groeit binnen bepaalde groepen, maar heeft vooralsnog geen tractie gevonden onder een significant deel van de Nederlandse bevolking. Via de rechterlijke weg wordt (bijvoorbeeld door viruswaanzen) getracht de coronamaatregelen te beëindigen.

Subconclusie

Het is mogelijk dat het virus-narratief meer tractie gaat vinden onder de Nederlandse bevolking omdat de noodzaak van de coronamaatregelen steeds minder duidelijk wordt. Traditionele media berichten relatief veel over onderwerpen met betrekking tot dit narratief. Echter worden de groeperingen die het virus-narratief hanteren nauwelijks als serieuze partij weggezet.



Traditionele media:

De recente demonstraties georganiseerd door Viruswaanin worden omschreven als bijeenkomsten van kleine groepen. Ook wordt benadrukt dat verschillende demonstraties werden gevoerd op verkeerde locaties en wordt hier gekscherend over geschreven. [1]

Niet-traditionele media:

Onderzoek nog niet afgerond.

Alternatieve media:

Viruswaarzin krijgt aandacht in de alternatieve media i.v.m. hun rechtszaak tegen de coronamaatregelen van de overheid. [2]

Sociale media:

Onderzoek nog niet afgerond.

Actueel

- (05-07-2020) Oproep 200 wetenschappers besmetting via kleine druppeltjes mogelijk.

[1] Parool, Actiegroep Viruswaanin demonstreert bij het verkeerde gebouw, 6-jul-2020; Metronieuws, Viruswaanin demonstreert per ongeluk voor politiebureau, 6-jun-2020.

[2] Bijv: <https://revolutionalonline.com/viruswaanin-sloopt-de-corrupte-en-criminele-rechtspraak-net-als-eerder-deed-alles-ligt-al-vast-het-draiboek-van-de-nwo-kan-alleen-worden-gestopt-via-een-revolutie/>



[8] Mogelijk opkomend narratief: de Corona-app

Het is het waarschijnlijk dat de introductie van een Corona-app een maatschappelijke discussie teweeg brengt over de mogelijke privacy-implicaties van de app. Dit biedt een duidelijke voedingsbodem voor een narratief waarbij de staat of een groot technologiebedrijf persoonsgegevens via de Corona-app gaat misbruiken. De kans op het verspreiden van een dergelijk narratief wordt groter naarmate de introductiedatum van een Corona-app dichterbij komt.

Het meest waarschijnlijke Corona-app-narratief speelt in op misbruik door (diverse) overheidsinstanties. De app wordt hierbij voorgesteld als een middel om een soort politiestaat te creëren waarbij de overheid /de EU burgers grootschalig traceren en controleren.

Google en Apple worden reeds door diverse partijen beschuldigd van het heimelijk installeren van een traceer-app, naar aanleiding van een firmware-update waarin zij smartphones technisch voorbereid hebben op de eventuele komst van corona-apps. Daarnaast wordt beweerd dat deze app nu al stiekem informatie verzamelt en deelt met diverse instanties, waarbij privacyregels zouden worden overtreden. Ook wordt beweerd dat de app willekeurig gebruikersgegevens verzamelt en opslaat onder de dekmantel van de COVID-19-pandemie.

Ondanks dat het vertrouwen in de momenteel overheid erg hoog is, bestaat er onder een toenemende groep Nederlanders toch een sterke mate van wantrouwen tegenover de geplande Corona-App. Uit onderzoeken blijkt dat een derde van de bevolking 'de app in geen geval zal installeren', een derde de app ziet als een effectief middel, en nog eens een derde twijfelt en daarom negatief staat tegenover installatie. [1] Opvallend is dat het percentage dat zegt bereid te zijn de app te installeren daarmee in twee maanden met circa 30% is afgenomen. [2]

Het gewenste percentage van gebruik – 60% – wordt daardoor waarschijnlijk niet gehaald zolang de overheid niet meer mensen weet te overtuigen van de effectiviteit en privacybescherming van de app.

Actueel

- (08-07-2020) Streefdatum uitbreiding proefversie Corona-app naar 1500 personen in Twente [3]

[1] Tweakers, 'Een derde van de Nederlanders wil corona-app in geen geval installeren', 09-06-20 ingezien op 03-07-20 via [tweakers.net/nieuws/168160/een-derde-van-de-nederlanders-wil-corona-app-in-geen-geval-installeren.html](https://www.tweakers.net/nieuws/168160/een-derde-van-de-nederlanders-wil-corona-app-in-geen-geval-installeren.html)

[2] Dagblad van het Noorden, 'Meerderheid Nederlanders zou veilige corona-app installeren', 30-04-2020, ingezien op 03-07-20 via <https://www.dvhn.nl/groningen/Meerderheid-Nederlanders-zou-veilige-corona-app-installeren-25618239.html>

[3] www.onderzoektwente.nl



SCAME model Corona-App:

S	Firmware GSM, USA, alternatieve media in Nederland
C	Politiestaat, we leven in een bananenrepubliek, de app heeft niks te maken met COVID-19, we kunnen andere landen niet vertrouwen, data wordt gedeeld met Brussel (anti-EU sentimenten), privacy is niet gewaarborgd. Overheid maakt misbruik van de data, stiekem een tracker, angst inboezemen.
A	In beginsel start het narratief bij de volgende groepen: Anti-overheid groepen; Anti-elite groepen en privacybeschermingsgroepen.
M	Sociale media, commonsensetv.nl, socialmedieadagbld.nl ,eet
E	Op dit moment heeft dit nieuwe narratief nog geen momentum, echter indien een COVID-App in zicht komt, is de verwachtingen dat het narratief meer vaart gaat krijgen, verder bestaat de mogelijkheid dat dit narratief makkelijk een doorbraak kan vinden in de traditionele media. Dit zal dan mogelijk uit de schending van de privacy en het niet verplicht kunnen stellen komen.

SCAME: *Source, Content, Audience, Media, Effectiveness* (bronnen, inhoud, publiek, media, effecten) De narratieven in dit document zijn ontleed aan de hand van het SCAME model. Dit model kan gebruikt worden om in te schatten welke mogelijke impact een bericht kan hebben op basis van een analyse van de bron, de inhoud van het bericht, de groep voor wie het bericht ogenschijnlijk is bestemd en het medium dat het bericht verspreidt. De mogelijke effectiviteit van het bericht wordt aan de hand van deze criteria ingeschat.



[9] Terugkerend fenomeen: Flash-narratief

Beschrijving

Historisch gezien zijn er voorbeelden van spontane, massale handelingen van mensen op basis van geruchten of een oproep door een persoon met aanzien. Vanuit de psychologie en sociale wetenschappen wordt dit ook wel aangeduid als collectieve angst of massahysterie. Tijdens een onzekere situatie waarin er veel onduidelijkheid bestaat over een reële dreiging gaan mensen zelf op zoek naar informatie en duidelijkheid, waarin een verband zichtbaar is tussen angst en de neiging om in complottheorieën te geloven. [1]

Problematisch wordt het als grote groepen mensen deze collectieve angst omzetten in handelen. Zodra de behoefte aan duidelijkheid en informatie in een dreigende, onzekere situatie ingevuld wordt door mis- of desinformatie ontstaat er ruimte voor actoren om grootschalig handelen op een snelle, explosieve wijze tot stand te laten komen. Zeker als zo'n snel opkomend narratief erin slaagt om mensen het idee te geven dat ze nú moeten handelen omdat ze anders veel zullen verliezen of omdat zij anders achter het net zullen vissen, kan het erg snel gaan.

De desinformatie waarop dit soort snel opkomend, massaal handelen gebaseerd wordt kan in de huidige context als een 'flash-narratief' omschreven worden. Ze zijn op voorhand niet of nauwelijks zichtbaar, maar zodra deze verspreid worden leidt het op hele korte termijn tot een grote, problematische vorm van massa-handelen.

Eigenschappen 'Flash-narratief'

- Vindt plaats in een situatie waarin een reële dreiging bestaat en veel onzekerheid en onduidelijkheid bestaat over deze situatie onder de bevolking
- Door de onzekerheid en onduidelijkheid van de situatie is de bevolking (meer dan normaal) vatbaar voor desinformatie.
- De 'trigger' tot handelen is vaak een oproep of uitspraak van iemand met *perceived authority*.
- Het daadwerkelijk handelen heeft een zelfversterkend, cyclisch effect: doordat mensen andere zien handelen gaan ze mee in collectieve angst om te verliezen/'mis te grijpen'.



Historische voorbeelden

- Op 1 oktober 2009 deed journalist [REDACTED] een oproep op tv aan om massaal spaargeld weg te halen bij de DSB-bank. Omdat [REDACTED] voorzitter was van een stichting die een massaclaim tegen DSB voorbereidde genoot zijn oproep autoriteit en werd deze massaal overgenomen door traditionele media. Er ontstond een *bankrun* waaruit tien dagen later het faillissement van DSB volgde.
- In juni 2015 ontstond in Griekenland een bank run na uitspraken van [REDACTED] omtrent een bindend referendum over EU-steun die benodigd was om een faillissement twee dagen later te voorkomen.
- Medio maart 2020 sloeg de Nederlandse bevolking massaal aan het hamsteren van houdbare voeding en wc-papier. [2]
- In mei 2019 ontstond een bank run op de Londense Metro Bank op basis van geruchten die op Whatsapp circuleerden. [3]

[1] prof.dr. [REDACTED] *Onzekerheid, bezorgdheid, angst, paniek of massahysterie: Maatschappelijke impact corona*, (Universiteit van Amsterdam, 19-03-2020) Ingezien op 02-07-20 via uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragswetenschappen/nieuws/2020/03/onzekerheid-bezorgdheid-angst-paniek-of-massahysterie.html?cb

[2] Het Parool, *Er zijn geen tekorten, waarom hamsteren we dan toch?*, 13-03-2020

[3] Business Insider, *A false rumor on WhatsApp started a run on a London bank*, 14-05-2019



Bijlagen

1. Narratief 5G
 - 1.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief
2. Narratief [REDACTED]
 - 2.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling [REDACTED] narratief
3. Narratief Rusland vs. Europese Unie
 - 3.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling Rusland vs. Europese Unie narratief
4. Narratief Virus
 - 4.1 Mogelijke scenario-ontwikkeling Virus-narratief
5. Medialandschap Nederland



Bijlage 1:

Narratief 5G

Het 5G-narratief is van januari tot eind juni 2020 prominent in de media aanwezig geweest. Het verhaal dat verspreid wordt is dat mensen door 5G vatbaarder zouden zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden. In een andere variant wordt zelfs beweerd dat 5G het virus zelfs zou verspreiden. De oorsprong van dit narratief is nog onduidelijk. Mogelijk is het ontstaan in België of het Verenigd Koninkrijk en van daar uit verder verspreid via sociale media.

In Nederland bestaan meerdere besloten Facebook-groepen waarin mensen die tegen 5G zijn zich hebben verenigd. De grootste hiervan heeft ruim 33.000 leden en is op 24 maart van dit jaar aangemaakt. Daarnaast kwam de stichting 'Stop 5G NL' met enige regelmaat in het nieuws wegens het kort geding dat zij tegen de Nederlandse staat aanspanden. Deze stichting draagt haar narratief ook uit op haar eigen website.

Ondanks dat dit narratief meermaals ontkracht is en het kort geding verloren is, blijven aanhangers van deze theorie overtuigd van het gevaar van 5G. Zij verwijzen hierbij veelvuldig naar (pseudo-)wetenschappers uit de hele wereld die over de gevaren van 5G schrijven. Officiële metingen geven nog altijd geen indicatie dat de straling daadwerkelijk gevaarlijk is of gezondheidsschade op zou leveren.

De stichting heeft aangegeven in hoger beroep te gaan tegen de uitspraak van het kort geding. Alleen indien het hoger beroep wordt gewonnen, is het waarschijnlijk dat het 5G-narratief zal doorbreken in de traditionele media. In dat geval zal het aan invloed winnen, anders dooft het waarschijnlijk uit.



Bijlage 1.1:

Mogelijke scenario-ontwikkeling 5G-narratief

De kernonzekerheden 'voortzetting zendmastbranden' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen. Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Vandalisme"

Na het verloren hoger beroep vinden gedurende de zomermaanden meerdere zendmastbranden plaats, uit politieonderzoek blijkt dat het nog altijd om eenmansacties gaat. Af en toe ontstaan er tijdelijk en lokaal wat problemen in het communicatienetwerk, maar de uitrol van 5G wordt niet serieus verstoord en de zendmastbranden zorgen in het algemeen voor afkeer tegen anti-5G activisten. Aangezien niemand op grote schaal hinder ondervindt van het nieuwe netwerk is er geen aandacht voor de inhoud van het alternatieve narratief in de traditionele media.

Scenario "5G is niet oké"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. De overheid is daardoor genoodzaakt de uitrol van 5G tijdelijk stop te zetten. Daarnaast is deze uitspraak ook het startschot voor een nieuwe golf van zendmastbranden. Traditionele media proberen de rechterlijke uitspraak te doorgronden door regelmatig activisten uit te nodigen voor interviews in kranten en talkshows op TV, hun boodschap heeft door de rechterlijke uitspraak aan legitimiteit gewonnen.

Scenario "Narratief dooft uit"

Nadat de politie een aantal verdachten arresteert komt er vrij abrupt een einde aan de zendmastbranden. De activisten verliezen het hoger beroep en de uitrol van 5G verloopt voorspoedig, waardoor het narratief steeds meer uit beeld verdwijnt. Mensen ervaren geen last van 5G-frequenties en het narratief lijkt daardoor steeds ongeloofwaardiger. De traditionele media heeft totaal geen aandacht meer voor het onderwerp en het narratief zakt weg naar een zeer kleine kring op sociale media waar complottheorieën rondom technologie altijd al rondgaan.

Scenario "Stralingsdebat"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. Dit leidt weliswaar niet tot een toename van het aantal zendmastbranden, maar is wel het startschot voor een breed maatschappelijk debat in de traditionele media over de noodzaak van steeds verdergaande technologie en de impact die dat mogelijk zou kunnen hebben op de volksgezondheid. De anti-5G activisten zijn hierin een vocale groep die regelmatig verschijnen in traditionele media en uitgebreid de kans krijgt haar verhaal te doen.



Bijlage 2

Narratief [REDACTED]

Het [REDACTED] en anti-vaccinatie narratief beweert dat het coronavirus in laboratoria van [REDACTED] is gecreëerd en doelmatig losgelaten zou zijn. Het doel zou zijn om de hele wereldbevolking te onderwerpen aan een vaccinatieprogramma. Bij dit vaccinatieprogramma zouden microchips ingebracht worden die 'de geglobaliseerde elite' in staat stellen om de wereldbevolking te controleren.

In andere varianten wordt aangehaald dat een vaccin als doel heeft de wereldbevolking uit te dunnen (gebaseerd op uitspraken van [REDACTED] over het inperken van de overbevolking), of dat hij dit virus ontworpen zou hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins.

De WHO en het RIVM worden genoemd als instanties die afhankelijk zouden zijn van [REDACTED]. Het argument hiervoor is dat [REDACTED] wereldwijd grote hoeveelheden geld investeert in vaccinatieprogramma's en onderzoek.

In Italië riep een parlementslid op tot de vervolging van [REDACTED] door het Internationaal Gerechtshof wegens misdaden tegen de mensheid, wat op internet weer tot een gerucht leidde dat de Italiaanse overheid [REDACTED] zou willen arresteren.

In Nederland zien we in toenemende mate een vermenging tussen groeperingen die zich verzetten tegen de COVID-19-maatregelen en het [REDACTED] narratief. Op diverse manifestaties zien we delen van het [REDACTED] narratief terug komen.

De oorsprong van de informatie die op Nederlandstalige pagina's gedeeld wordt lijkt afkomstig uit de VS. Het gaat voornamelijk om Amerikaanse video's met Nederlandse ondertiteling. Daarnaast wordt het narratief via sociale media, alternatieve nieuwssites, Stichting Viruswaanzin, Stichting Vaccinvrij, beroemdheden, politici en in sommige Amerikaanse tv-programma's herhaald. Het prominente Russische nieuwsmiddeel *Russia Today* heeft het verhaal ook verspreid.

Hoewel onbekend is wat de exacte aanhang en verspreiding van dit narratief is in Nederland, valt op dat er sinds 2015 een dalende trend in de vaccinatiegraad zichtbaar is. Waar dit voorheen boven de 95% lag, was dit in 2019 gedaald tot 90-92%. De huidige coronacrisis en het uitzicht op een nieuw, grootschalig vaccinatieprogramma biedt verdere voedingsbodem voor dit soort narratieven.



Bijlage 2.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling [REDACTED] narratief

De kernonzekerheden 'ontwikkeling vaccin' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen. De twee dikgedrukte scenario's achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Einde crisis in zicht"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Het anti-vaccinatie narratief leeft onder de bevolking, maar het weet vooralsnog niet veel aandacht of aanhang te genereren. Daarentegen is in de traditionele media het officiële narratief over hoe het vaccin een einde kan maken aan de COVID-19-crisis dominant.

Scenario "Vaccin gevaarlijker dan virus!"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na enkele belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Tegelijkertijd zaaien prominente figuren twijfel over bijwerkingen van dit eerste vaccin en dat een alternatief vaccin, dat pas later beschikbaar wordt, aanzienlijk veiliger is. De discussie laait op in de traditionele media. Anti-vaccinatiebewegingen krijgen in de traditionele media volop ruimte om hun alternatief narratief te presenteren. Het aantal aanmeldingen voor het vaccinatieprogramma ligt lager dan verwacht.

Scenario "Onverschilligheid"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. De traditionele media en het grote publiek reageren gelaten, de alledaagse situatie verandert immers niet en de aandacht ligt vooral op de andere zijde van deze crisis: de economische schade. Na initiële berichten over het mislukken van de testfase van het vaccin verdwijnt het onderwerp uit de belangstelling. Hierdoor geniet ook het alternatief narratief relatief weinig aandacht in de traditionele media.

Scenario "Vaccinaties geen oplossing"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. Na het uitbreken van een tweede golf met bijbehorende tweede lockdown smacht de bevolking naar een oplossing voor de medische en economische malaise waarin het land verkeert. In de traditionele media woedt discussie over de haalbaarheid van een vaccin en ontstaat ruimte voor de vraag of vaccinaties überhaupt nut hebben en niet gewoon gevaarlijke geldverspilling zijn. Dit alternatieve narratief wordt vocaal sterk uitgedragen door bepaalde actiegroepen die hiervoor veel ruimte krijgen in landelijke kranten en talkshows.



Bijlage 3

Narratief Rusland vs. Europese Unie

In het narratief Rusland versus Europese Unie komt naar voren dat de Russische media diverse complottheorieën voeden. Voorbeelden hiervan zijn berichten over het onder druk zetten van kleinere EU-lidstaten door de grotere lidstaten om Russische hulp te weigeren; dat het westen de impact van het COVID-19 virus overdrijft en dat NATO het COVID-19 virus gebruikt als excuus om hun steun aan de Baltische staten te beëindigen. Daarnaast stoken Russische media ook in het [REDACTED] / anti-vaccinatie narratief. Wat de Russische media daarmee o.a. proberen aan te tonen is dat Rusland de lidstaten van de EU helpt terwijl de EU/ Europese bondgenoten dat nalaten. Een van de mogelijke doelstellingen kan zijn dat Rusland probeert aan te tonen dat de EU niet in staat is om zijn eigen bevolking te beschermen.

Hoewel er relatief weinig Nederlandstalige desinformatie uit Rusland te vinden is, heeft deze desinformatie indirect weldegelijk invloed op Nederlandse belangen. Met name de internationale organisaties waar Nederland vitale belangen bij heeft, worden geraakt door Russische narratief. Vooral aantasting van het draagvlak onder de Nederlandse bevolking voor EU-lidmaatschap kan door de verspreiding van desinformatie kan in potentie schadelijke gevolgen hebben.



Bijlage 3.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling RUS vs. EU-narratief

De kernonzekerheden 'eensgezindheid EU' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het SG-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen. Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Europa houdt stand"

De Europese Unie blijkt ondanks de vele crises weerbaarder dan gedacht. Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen vindt geen doorgang bij traditionele media en is daardoor weinig effectief. Na initiële verdeeldheid weten de Europese leiders eensgezind een akkoord te sluiten dat een stabiel fundament biedt voor herstel in de nabije toekomst. Het draagvlak voor de EU neemt in de Nederlandse samenleving niet significant af.

Scenario "Eurosceptis"

Nederland en overige EU-lidstaten worden gericht beïnvloed door Russische desinformatiecampagnes. In de traditionele media worden op grote schaal narratieven overgenomen die verdeeldheid tussen Europese landen en de vermeende incompetentie van de Europese instanties uitvergrooten. Sommige politici gebruiken de alternatieve narratieven om te scoren onder een euro sceptisch publiek en staan hoog in de peilingen in aanloop naar de verkiezingen. Ondanks kritiek uit de nationale politiek weten de Europese leiders zich te verenigen en een eensgezinde oplossing te vinden voor de crises.

Scenario "Anti-Europese minderheid"

De Europese leiders slagen er niet op tijd in om een gezamenlijke oplossing te vinden voor de huidige crises. Ondanks dat desinformatiecampagnes vanuit Rusland nooit echt het grote publiek hebben gevonden via traditionele media, voelt de Nederlandse regering zich in haar beleid tegenover Europa onder druk gezet door een vocale, anti-Europese minderheid. Ondanks uitgebreide analyses in traditionele media over het nut en belang van de EU voor een handelsland als Nederland klinkt de roep om een 'Nexit' op sociale media en onder politici steeds luider.

Scenario "Nederlands isolationisme"

De Europese leiders slagen er niet in zich te verenigen in een gezamenlijk aanpak om uit de crises te komen. Russische narratieven die de Europese verdeeldheid uitvergrooten gaan op grote schaal rond in Nederland, ook onder traditionele media. Politieke partijen gaan steeds vaker mee met de roep die onder de bevolking rondgaat rondom een Nexit. Op grote schaal wordt gesproken over een terugkeer naar de Gulden, over 'luie Italianen' en 'spilzieke Grieken' en over de noodzaak om de controle terug te vorderen uit Brussel.



Bijlage 4

Narratief Virus

De kern van het Virus-narratief is de wetenschappelijke discussie. Normaal gesproken worden verschillende hypothesen uitvoerig getest en onderworpen aan een peer review voordat deze gepubliceerd worden. Echter, door de grote tijdsdruk vindt er momenteel minder kwaliteitscontrole plaats en vindt de discussie omtrent de validiteit van de hypothesen niet meer plaats achter gesloten deuren. Hierdoor ontstaat er onduidelijkheid in het publieke domein over o.a. de rol van verspreiding door aerosolen, het nut van 1,5 meter afstand houden, wondermiddelen en de vraag of kinderen wel of niet besmettelijk zijn.

Het resultaat hiervan is dat (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken continu resultaten publiceren die door de media worden overgenomen en voor waar worden aangenomen. Deze worden vervolgens net zo snel weerlegd door andere (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken.

Momenteel is een sterke vermenging zichtbaar van verschillende bewegingen en narratieven rondom een kern van desinformatie omtrent het virus. Stichtingen als Viruswaanzin en Smart Exit presenteren zichzelf als 'alternatief RIVM' en pretenderen wetenschappelijke zekerheid in huis te hebben dat het COVID-virus niet gevaarlijk is, dat er nauwelijks mensen aan overleden zijn en vooral dat de COVID-maatregelen schadelijk zijn voor mensen in plaats van nuttig. Door de maatregelen te *framen* als inperking van 'grondrechten' en aanzet tot een 'politiestaat' vindt men aansluiting van andere anti-overheidsgroeperingen.

Deze combinatie van narratieven en bewegingen heeft zich geuit in een aantal demonstraties, waarbij het uit de hand gelopen protest van 21/06 leidde tot een heftige confrontatie tussen politie en relschoppers. Deze escalatie wordt door de actievoerders en sommige politici gebruikt om het narratief te versterken. Door alle ontstane ophef is Viruswaanzin in de afgelopen weken veelvuldig besproken in de traditionele media en heeft het hierbij herhaaldelijk kans gekregen haar narratief te verspreiden voor een groot publiek.

De grens tussen wetenschappelijk debat en misinformatie is niet altijd scherp in dit narratief, maar duidelijk zichtbaar is dat groeperingen (on)bewust aan de haal gaan met gedeeltelijke, verouderde of niet-relevante informatie om (niet-)handelen m.b.t. COVID-19 te rechtvaardigen. Daarnaast kunnen de tegenstrijdige berichten leiden tot onduidelijkheid/verwarring omtrent de waarheid



Bijlage 4.1

Mogelijke scenario-ontwikkeling Virus-narratief

De kernonzekerheden 'opnieuw aanscherpen maatregelen' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen. Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Virusgekkies"

Na de laatste ronde van versoepelingen is de COVID-crisis beheersbaar gebleven, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig gebleken. Hierdoor is de aandacht voor alternatieve narratieven omtrent het virus afgenomen en worden groepen als Viruswaanzin welig serieus meer genomen. In traditionele media wordt enigszins spottend teruggekeken op de protesten van de 'Virusgekkies' tijdens de zomermaanden. Indien er ontwikkelingen zijn rondom COVID wordt de uitleg van het RIVM hierover door traditionele media gecommuniceerd en door het merendeel van de bevolking voor waar aangenomen.

Scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

Na de laatste ronde van versoepelingen blijft de COVID-crisis beheersbaar, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig. De discussie rondom de noodzaak van bepaalde 'basisregels' (anderhalf meter afstand houden) blijft een bron van onrust en wordt sinds de zomer al in twijfel getrokken door actiegroepen en belanghebbende ondernemers voor wie deze regel omzetcderiving betekent. Regelmatig komen aanhangers van dit alternatieve narratief aan het woord in de traditionele media en niet zelden leidt dit tot demonstraties.

Scenario "Noodzakelijke kwaad"

Als gevolg van versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genooddaakt de maatregelen opnieuw aan te scherpen om ineenstorting van de zorgcapaciteit te voorkomen. Het RIVM en vooraanstaande virologen kunnen overtuigend aantonen dat het niet naleven van de 'basisregels' tot deze nieuwe uitbraak hebben geleid, waardoor in de traditionele media niet alleen de aandacht voor alternatieve theorieën over het virus is afgenomen, maar deze ook geregeld worden ontkracht.

Scenario "Geen acceptatie"

Na de versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genooddaakt een tweede lockdown af te kondigen. Toch zijn actiegroepen erin geslaagd de aandacht van traditionele media vast te houden en zwepen zij de bevolking op tegen de nieuwe invoer van maatregelen. De naleving van de tweede lockdown is beroerd en de handhaving ervan wordt door actiegroepen op grote schaal in traditionele media afgeschilderd als 'fascistisch' en 'het product van een politiestaat'. Demonstraties en onrusten komen regelmatig voor.



Bijlage 5

Medialandschap in Nederland [1]

LIMC hanteert drie verschillende categorieën media binnen het Nederlandse medialandschap: Traditionele media, Niet-traditionele media en Alternatieve media.

Traditionele nieuwsmedia: Bedrijven en organisaties die vanuit journalistiek oogpunt nieuws en/of actualiteiten aanbieden, gebruik makend van de journalistieke principes van hoor en wederhoor. Deze nieuwsmedia zijn vaak wel gelieerd aan een bepaalde politieke kleur, maar rapporteren wel genuanceerd.

Niet traditionele media: Nieuwsmedia die niet algemeen nieuws en/of actualiteiten aanbieden, maar bijvoorbeeld specifiek over een bepaald onderwerp of vanuit een bepaalde blik op de wereld. Deze nieuwsmedia kunnen minder genuanceerd zijn dan traditionele nieuwsmedia, of volledig ongenueanceerd.

Alternatieve media: Bronnen die een alternatieve zienswijze bieden dan de (niet) traditionele media.

Traditionele media

- | | |
|--------------------------|--------------------------|
| - Algemeen Dagblad (AD) | - NRC |
| - De Telegraaf | - NU |
| - De Volkskrant | - Reformatorisch Dagblad |
| - Het Financieel Dagblad | - RTL Nieuws |
| - Het Parool | - Trouw |
| - Metronieuws | - Tweakers |
| - Nederlands Dagblad | - NOS |

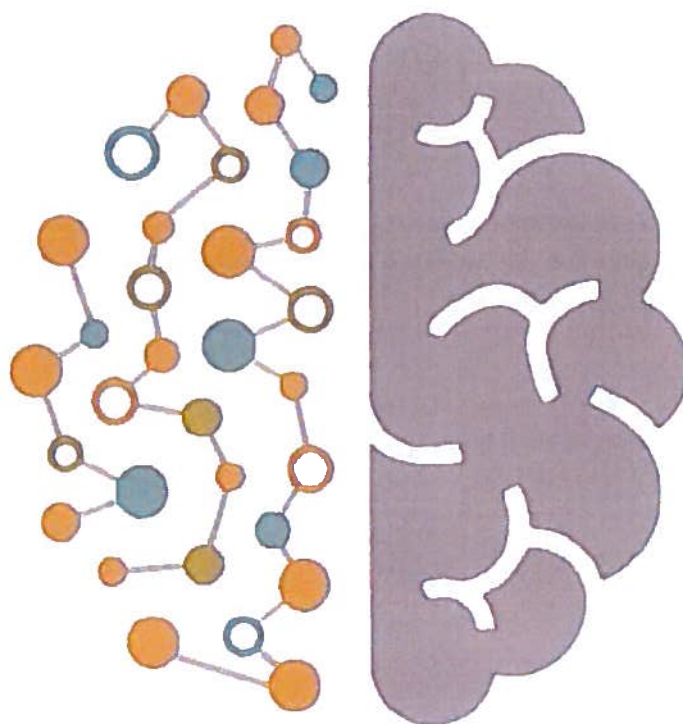
Niet-traditionele media

- | | |
|---------------------------|------------------|
| - De Dagelijkse Standaard | - Joop |
| - Dumpert | - Libelle |
| - Elsevier | - LINDA |
| - Geenstijl | - Shownieuws |
| - Hart van Nederland | - Vrij Nederland |
| - In de Buurt | |

Alternatieve media

- | | |
|---------------------------------------|-------------------------|
| - Actiegroep Containment Nu | - Stichting Vaccinvrij |
| - Boublog | - Stop 5G NL |
| - Café Weltschmerz | - The Post Online |
| - Common Sense TV | - Veren of Lood |
| - [REDACTED] | - Viruswaanzin |
| - Frontnieuws | - WantToKnow |
| - Nationale bond tegen overheidszaken | - Welingelichte Kringen |
| - Ongehoord Nederland | - Xandernieuws |
| - Saltmines | |

[1] LIMC weekly update brief 20200622 Medialandschap



LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

@



CONTACT US

 Lkol Tonnetkazerne
Eperweg 149
8084 HE 't Harde
Gebouw 230



@ limc@mindef.nl

